

Spørreliste nr. 167

HOLDNINGER TIL "ANNERLEDES" MENNESKER

**Vi har en liten søster
vi har en liten bror
som er litt annerledes
enn andre barn på jord.**

Denne lille strofen er hentet fra Inger Hagerups dikt "Våre små søsken". Hun skrev det i anledning innvielsen av Ragna Ringdals daghjem for psykisk utviklingshemmede barn. Diktet har mange strofer, og minner oss om at vi er ikke helt like, vi mennesker som lever her i denne verden.

Spørrelisten vi sender her er kommet igang gjennom et samarbeid med professor Barbro Sætersdal ved Institutt for spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. Hun arbeider med et prosjektet der hun blant annet vil undersøke *holdninger til mennesker med ulike typer funksjonshemninger og handikap*. Professor Sætersdal har tidligere forsket om forholdene i familier med funksjonshemmede barn, og hun har også analysert hvordan mennesker med funksjonshemming blir fremstilt i skjønnlitteraturen.

Måten å oppfatte og komme "annerledes" mennesker i møte på er kulturbestemt, og varierer sterkt mellom ulike epoker og forskjellige steder. Våre medarbeidere har sikkert meget varierte erfaringer. Noen har kanskje hatt bare overfladisk eller sporadisk kontakt, mens andre av dere har levet nær sammen med mennesker som er annerledes enn det store flertall.

Vi ber deg her om å fortelle om dine egne erfaringer når det gjelder holdninger til mennesker som er "annerledes", og om hva du selv synes om den måten man kommer dem i møte på. Hvilke minner og erfaringer sitter du igjen med? Hvordan opplevet du selv disse møtene da det skjedde, og hvordan ser du på dine reaksjoner – for eksempel barndomsminner – i dag? Hvordan har du opplevet andres møter med mennesker som skiller seg fra det store flertall? Er det forskjell på reaksjoner hos gamle og unge, hos menn og kvinner, hos folk fra ulike steder eller miljøer? Er det forskjell på våre holdninger til de som er "annerledes" i dag og i din barndom/ungdom?

Vi har svært lite materiale om slike spørsmål i våre arkiver. Det er også risiko for at en del typer opplevelser og erfaringer vil gå ”i glemmeboken”, fordi utviklingen på dette området har gått så raskt (med for eksempel integrering i skolen og HVPU-reformen).

Nå er det selvsagt ikke slik at alle ”annerledes” mennesker er funksjonshemmede. Det finnes de som skiller seg ut fra massen av andre grunner. Det kan for eksempel være på grunn av sykdom, gjennom særegne evner, av sosiale grunner, eller på grunn av en eller annen originalitet. I avsnitt II kommer vi inn på slike forhold.

Hvis du av en eller annen grunn ikke ønsker å svare på denne listen, ville vi være takknemlige om du skrev noen ord til oss om hvorfor du ikke ønsker det. Likeledes vil vi svært gjerne ha kommentarer dersom du har innvendinger mot måten vi har skrevet listen på. Det er jo et svært følsomt emne vi spør om; både fordi noen av oss kanskje har de forhold vi spør om svært nær innpå seg, men også fordi det kan være vanskelig å skrive om følelser og holdninger som man kanskje ikke alltid er like fornøyd med å ha – eller å ha hatt.

Det er nok enklest å besvare spørsmålene nedenfor hvis du utgår fra enkelte mennesker som du har møtt eller som du kjenner. Fortell om dem en av gangen. Du skal selvfølgelig ikke navngi personene du snakker om, men vi er takknemlige for å få vite så mye som mulig om dem: kjønn, alder, bosted, familieforhold, yrke osv. Vær nøye med å angi tid og sted.

Les gjerne gjennom listen flere ganger før du begynner å besvare den!

Hvis du selv vil legge til noen opplysninger eller komme med synspunkter, er vi glade for det. Som vanlig vil materialet bli arkivert ved NEG, og *svaret ditt vil, om du ønsker det, bli behandlet konfidensielt.*

I

Fortell først om hvordan det var når du var barn: så du eller hørte du om noen "annerledes" person i lokalmiljøet eller i dine nære omgivelser? Hvordan oppfattet du selv vedkommende? Hva sa de voksne? Var han/hun en del av familien eller dens omgangskrets? Dersom du har flere eksempler så beskriv hvordan du selv oppfattet disse menneskene, og hvordan du tror at de voksne så på dem. Er det noe spesielt du husker? Noen hendelse som har "brent seg fast" i din hukommelse?

Fortell – på samme måte som ovenfor – om opplevelser og erfaringer du har hatt som voksen.

Hvis du selv lever/har levet nær innpå et menneske som er "annerledes": fortell om dine erfaringer, og om hvordan du oppfatter andre menneskers holdninger og opptreden. Gi gjerne konkrete eksempler, hvis mulig. På hvilke måter har erfaringene – på godt og vondt – påvirket ditt liv?

Hvilke ord pleier du i dagligtale å bruke om de personer du har skildret? Har du hørt andre benevnelser? Kjenner du de medisinske betegnelse på de ulike sykdommer eller funksjonshemminger?

Fortell om ulike typer av institusjoner og omsorgsformer som du kjenner til. Si også hva du synes om disse. Finnes det – eller fantes det tidligere – folkelige betegnelser på slike institusjoner?

Har noen av de menneskene du har omtalt fått behandling av noe slag? Var det gjennom medisinsk ekspertise eller på annen måte? Hvordan var virkningene? Vi vil gjerne at du forteller om ulike behandlingsformer du kjenner til, og hvilke synspunkter du har på dem. Har du gjort deg tanker om hvordan det *burde* være?

Har du selv erfart – gjennom sykdom eller funksjonshemming av noe slag – noen av de holdninger du har fortalt om ovenfor? Fortell om erfaringene. Har du noen råd å gi?

Fortell hvilke endringer i synet på "annerledes" mennesker som du har erfart gjennom årene.

II

Ovenfor har vi konsentrert spørsmålene om mennesker som er "annerledes" på grunn av en medfødt eller ervervet funksjonshemming. Men det finnes også folk hvis "annerledeshet" kommer til uttrykk ved at de er eksentriske, originale, kanskje mer kreative eller begavete enn andre på spesielle områder; mer hemningsløse eller mer folkesky enn gjennomsnittet. Ofte er dette mennesker som tidligere ble omtalt som "by-" eller "bygde-originaler".

Fortell det du har hørt eller det du selv har erfart med slike mennesker, nå eller tidligere. Hvis du kjenner til forhold omkring deres bosted, familie, bakgrunn og livsløp vil vi gjerne at du forteller det. Vet du om det var en spesiell årsak til at personen ble oppfattet som "original"?

Beskriv vedkommende nøye: utseende, særpreg, påkledning og opptreden. Var han/hun folkesky, slagferdig, lur, munter, aggressiv? Hvor oppholdt han/hun seg oftest? Gikk vedkommende på besøk? Hadde han/hun spesielle ferdigheter, for eksempel sang, spill, fortelling?

Fortell – gjerne gjennom å skildre særskilte episoder – om hvordan de ble oppfattet og behandlet av omgivelsene: av barn, av voksne og eventuelt av myndighetene. Finnes det relativt faste fortellinger som går igjen når man snakker om vedkommende? Gjengi i så fall disse.

Hvilke endringer i synet på og holdninger til slike "originaler" har du erfart gjennom årene?

*

Til slutt ber vi deg skrive noen ord om din egen oppfatning av hva det er å være "annerledes".

Barbro Sætersdal

Anne Moestue

Göran Rosander